

DYNAMIS / „Možnost“ (DYNAMIS)

Aristotelés měl obrovský vliv na formování pojmového myšlení, a to v mnoha směrech. Proto se vyplácí se k němu často vracet, a tam, kde tušíme meze tzv. předmětného myšlení, nebo kde dokonce víme, že určitým směrem už nemůžeme dál pokračovat, je třeba se tázat, zda se neotvírá jistá možnost v tom, že některé tradiční pojmy, některá tradičně chápaná pojmová vymezení se pokusíme reinterpretovat. Přinejmenším v prvních krocích to lez doporučovat jako lepší variantu než přilepovat k starým pojetím nějaká nová, obvykle nekompatibilní, a tím spíš než pokoušet se začít zcela znovu a „jinak“ (což obvykle skončí debaklem ještě mnohem dříve). To má být jen jaksi na omluvu následujícího: aristotelské termíny δυναμις (δυναμει) a ενεργεια můžeme nově (proti běžnému chápání) interpretovat jako „přicházení“ a „přicházející“ a jako „dělající“, „uskutečňující“, přičemž ovšem – to by bylo to nezvyklé resp. to novum – směr času přicházení by byl protichůdný času uskutečňování. Ale je tu ještě jiná možnost: onu „připravenost“ přisuzovat „uskutečňování“ samému (a tedy nikoli „přicházejícímu“); pak by čas připravenosti a čas díla, dělání, uskutečňování byl týž. Aristotelés se zřejmě rozhodl pro druhou možnost, ale tradice posunula význam „dynamis“ k dnešní „možnosti“ (již latinsky „potentia“). Ale právě proto je dnes „možnost“ spíše pa-pojmem než pojmem. Jazykově běžným způsobem se stalo mluvit o „přicházejících možnostech“. Tu je nutno se tázat: odkud vlastně možnosti přicházejí? Z minulosti nebo z budoucnosti? A pakliže z budoucnosti (opak by byl nesmyslný, neboť pak by nemohlo jít o „možnosti“, ale šlo by už o „skutečnosti“), je zřejmé, že směr jejich přicházení je právě opačný než směr našich aktivit resp. vůbec jakýchkoli aktivit, tedy směr „dělání“, „uskutečňování“.

(Praha, 021202-1.)